

Міністерство освіти і науки України  
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка  
Факультет фізичної культури  
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота (проект)  
магістра

з теми: «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО  
СПІЛКУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ»

Виконав: студент 2 курсу, групи ФК1-М19  
спеціальності 014 Середня освіта  
(Фізична культура)

Середович Роман Русланович

Керівник: Зубаль М.В., кандидат наук з фізичного  
виховання та спорту, доцент

Рецензент: Заїкін А.О., кандидат педагогічних  
наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2020 рік

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 АНАЛІЗ СТАНУ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ .....	6
1.1 Педагогічна парадигма підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту .....	6
1.2 Стан сформованості культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту .....	26
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	40
2.1 Методи дослідження.....	40
2.2 Організація дослідження.....	43
РОЗДІЛ 3 ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ....	45
3.1 Концептуальні положення програми формування культури спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту.....	45
3.2 Педагогічні умови впровадження програми.....	50
3.3 Оцінка ефективності розробленої програми.....	74
РОЗДІЛ 4 АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ .....	84
ВИСНОВКИ.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	102
ДОДАТКИ.....	111

## ВСТУП

**Актуальність дослідження.** Суб'єктом професійної діяльності фахівців з фізичного виховання і спорту, як представників соціономічних професій, є окрема людина чи група людей. Цим детермінуються вимоги до професійних якостей майбутніх фахівців: високий рівень професійних знань, умінь і навичок, відповідальність за здоров'я людей, вміння налагоджувати продуктивні міжособистісні стосунки, ефективно співпрацювати з пацієнтами та колегами, створювати позитивний емоційний мікроклімат, уникати конфліктних ситуацій, передбачати та адекватно оцінювати соціальні наслідки різнопланової діяльності [15, с. 12-16].

Проблеми професійного спілкування та особливостей формування стилів професійного спілкування досить широко розглядаються у сучасній науковій психолого-педагогічній літературі. Однак на фоні значної кількості наукових психолого-педагогічних розробок, присвячених формуванню стилю спілкування військових [34, с.15-15], педагогів [50, с.58-60; 75, с.21-29], менеджерів та керівників різних ланок і підрозділів [2, с. 101-104], не виявлено робіт, присвячених проблемі культури спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. Беручи до уваги те, що спілкування є основним видом їх професійної діяльності, який значно відрізняється від спілкування представників інших спеціальностей, недослідженість проблеми розвитку культури спілкування фахівців з фізичного виховання і спорту, на нашу думку, є значною прогалиною у сучасних педагогічних дослідженнях.

У фізичному вихованні та спорті спілкування досліджено достатньо поверхнево. Залишаються невизначеними соціально-психологічні характеристики, які дозволяли б конкретно описати та оцінити спілкування представників галузі [45, с. 40-46].

Вивчення та аналіз теорії і практики професійної підготовки спеціалістів фізичного виховання і спорту дає змогу говорити про існування певних протиріч між новими якісними вимогами до педагогічної праці,

фахового рівня випускників вищих навчальних педагогічних закладів та між реальним рівнем їхньої професійної готовності, зрілості і культури.

**Мета дослідження** полягає в розробці програми формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту та технології її практичної реалізації.

**Завдання дослідження:**

1. На основі аналізу науково-методичної літератури обґрунтувати теоретичні засади формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

2. Дослідити практичний стан і виявити особливості організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

3. Розробити програму культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, визначити критерії, показники та рівні її сформованості.

**Об'єкт дослідження** – культура спілкування фахівців з фізичного виховання та спорту.

**Предмет дослідження** – програма формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту та технології її практичної реалізації.

Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих **методів дослідження**, адекватних завданням роботи: теоретичні – аналіз науково-методичної літератури, синтез, порівняння і узагальнення отриманих даних; практичні – спостереження, бесіда, констатувальний і формувальний експерименти, тестування, опитування; методи математичної статистики.

**Практичне значення одержаних результатів.** Результати дослідження можуть використовуватися у навчально-виховному процесі закладів освіти, що займаються підготовкою спеціалістів галузі „фізичне виховання і спорт”.

**Апробація результатів наукового дослідження.** Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський, 28 квітня 2020 року) і висвітлені в одній науковій статті.

**Структура та обсяг дипломної роботи магістра.** Роботу викладено на 121 сторінці, з яких 101 основного тексту, що містить 2 таблиці, 7 рисунків. Дипломна робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку 80 використаних літературних джерел та 4 додатків.

## ВИСНОВКИ

1. В умовах нової освітянської парадигми, підготовка фахівців фізичного виховання і спорту нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, але і всієї вітчизняної культури, її інтеграції в загальнолюдське та європейське співтовариство. Спілкування вивчається декількома науками одразу, кожна з яких висвітлює його лише частково, однобічно. Із цього випливає необхідність синтезу, узгодження та узагальнення відомостей про сутність та структуру спілкування.

2. Встановлено, що рівень культури професійного спілкування для більшості студентів (61,34%) є „низьким”. Рівні розвитку за окремими критеріями також принципово не відрізнялися і є низькими: 57,98% – культурна орієнтація; 58,58% – культурна активність; 66,87% – культурна майстерність. 64,11% опитаних студентів вважають, що для підвищення культури професійного спілкування необхідно самовдосконалюватись: читати спеціальну літературу; приймати участь в конкурсах та олімпіадах з фізичної культури; науково-практичних конференціях; активно займатися спортом. Фактично, студенти усвідомлюють усю важливість професійного вдосконалення у сфері фізичного виховання і спорту. Результати констатувального експерименту виявили, що у вирішенні проблемних ситуацій спілкування студентами – майбутніми фахівцями з фізичного виховання і спорту перевага надається консультативному (43,56%) та партнерському (40,79%) стилям спілкування. Це призводить до того, що близько 40 % ситуацій професійного спілкування вирішуються студентами нерационально, а це знижує його ефективність.

3. У процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до ефективного спілкування особливу увагу слід приділити: вихованню таких рис особистості, як високий інтелект, емоційна врівноваженість, сумлінність, гнучкість, впевненість у собі, високий самоконтроль поведінки, доброта, сміливість у спілкуванні; оволодінню

знаннями з основ спілкування, теорії мотивації, теорії особистості, а також знанню вимог до професійної діяльності вчителя фізичної культури, тренера, здобуттю умінь визначати тип взаємодії, спрямованість та рівень, на якому відбувається спілкування, налагоджувати доповнюючий зв'язок і добиватися взаємовигідного результату, збирати та ефективно використовувати перцептивну інформацію, відслідковувати зворотній зв'язок, уникати негативної дії відхилень у сприйнятті реальності, роботи з окремими особами, малими та великими групами, роботи в несприятливих умовах, безпосереднього та опосередкованого спілкування, подоланню стресу.

У вирішенні проблемних ситуацій професійного спілкування студентами, майбутніми фахівцями з фізичного виховання і спорту, перевага надається окремим стилям професійного спілкування, а саме консультативному та партнерському, що призводить до того, що більше половини ситуацій професійного спілкування вирішуються ними нерационально. Для успішного здійснення професійного спілкування майбутньому фахівцю з фізичного виховання і спорту потрібно володіти різними типологічними стилями спілкування і застосовувати їх у відповідності до нормативних, ситуаційних та особистісних чинників, які й обумовлюють вибір найбільш ефективного у кожній окремій ситуації спілкування стилю.

4. На основі аналізу складових професійної діяльності та спілкування а також особливостей культури спілкування фахівця фізичного виховання і спорту створено програму формування культури спілкування, яка має практичну педагогічну спрямованість і є цільовою частиною концептуальної програми формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту. Згідно з цією програмою основними компонентами стилю є психофізіологічний, пізнавальний, мотиваційний та поведінковий. Формування індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту відбувається за наявності у майбутнього спеціаліста високого рівня знань з основ спілкування, теорії

особистості, теорії мотивації, вимог до професійної діяльності, особливостей власної індивідуальності, які складають когнітивний компонент; активних позитивних мотивів професійного спілкування та творчості у професійному спілкуванні, що є основою мотиваційно-ціннісного компоненту; уміння успішно діяти в окремих ситуаціях професійного спілкування, яке є основною характеристикою поведінкового компоненту. Основою для формування культури спілкування обрано системний підхід, застосування якого привело до розробки спецкурсу “Культура спілкування фахівця галузі фізичного виховання і спорту”, який відображає мету, завдання, зміст, стратегію педагогічного впливу, основні психологічні та методичні особливості.

Домінуючою у процесі формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту повинна стати розвивальна стратегія педагогічного впливу, яка у сучасних умовах втілилась в ідеях особистісно-зорієнтованої освіти, основні висхідні положення та керівні ідеї якої узагальнені у принципах гуманізму, реалізму, діяльності, самоорганізації складних систем, ціннісно-цільової сутності пізнання, інтегративності, діалогової взаємодії, суб’єкт-суб’єктної сутності освітньої діяльності.

5. Порівнявши результати формувального експерименту до та після впровадження авторської програми, можемо констатувати, що рівень сформованості культури спілкування у експериментальній групі зріс на 34,8% (при  $p \leq 0,05$ ). У контрольній групі за той же період часу показник не змінився. Рівні розвитку культури спілкування представників експериментальної групи за окремими критеріями принципово відрізнялися від першого етапу дослідження і є високими та вище середніми: 85% – культурна орієнтація; 90% – культурна активність; 75% – культурна майстерність. Результати отримані після впровадження програми достовірні (при  $p \leq 0,05$ ).

Порівнявши результати, можемо констатувати, що рівень мотивації творчості у експериментальній групі після проведення формувального



експерименту зріс з середнього до високого. Ріст становить 25 % (при  $p \leq 0,05$ ). Різниця у прирості рівня мотивації творчості між експериментальною та контрольною групою становить 20% на користь першої. Результати порівняння є достовірними ( $p \leq 0,005$ ).

Отримано достовірні дані щодо трансформації типу уваги у експериментальній групі ( $p \leq 0,05$ ). Так, більшість досліджуваних (75%) оволоділи вмінням переключати увагу з одного подразника на інший в мінімальний проміжок часу, максимально швидко концентруватися на факторах зовнішнього та внутрішнього середовищ.

6. Індивідуальний стиль формується у процесі самовдосконалення, основними етапами якого є самопізнання та усвідомлення необхідності формування індивідуального стилю професійного спілкування, планування та розробка програми формування індивідуального стилю професійного спілкування, безпосередня практична діяльність, спрямована на виконання поставлених завдань, самоконтроль та самокорекція цієї діяльності. Викладач у даному процесі виступає більше у ролі консультанта, ніж у ролі керівника.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська В. В., Балл Г. О., Волинець А. Г. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Книга для вчителя: навч. посіб. К., 1997. 136 с.
2. Арсентьєва Г. О. Спілкування як сумісна діяльність людей: соціально-філософський аналіз : дис. ... канд. філос. наук : спец. : 09.00.03. Запоріжжя, 2001. 195 с.
3. Бака М. М. Підготовка спеціалістів фізичної культури та спорту в умовах переходу до ринкових відносин на Україні. Освіта в галузі фізичної культури: стан, проблеми, перспективи : матеріали Всеукр. наук. конф., присвяченої 50-річчю ЛДДФК, 9-11 жовтня 1996 р. Львів, 1996. Ч. 1. С. 48-53.
4. Бака М. М., Румянцева Д. І., Гончаров В. П. Розвиток і удосконалення управління навчальними закладами. Освіта в галузі фізичної культури стан, проблеми, перспективи : матеріали Всеукр. наук. конф., присвяченої 50-річчю ЛДДФК, 9-11 жовтня 1996 р. Львів, 1996. Ч. 1. С. 96-99.
5. Бакіко І. Порівняльний аналіз нормативних вимог оцінювання фізичної підготовленості у шкільних програмах з фізичного виховання. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. С. 202-205.
6. Балл Г. О. Психологічні засади становлення гуманістично орієнтованої освіти (концепція комплексного дослідження). Актуальні проблеми психології : наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К., 1999. Вип.19. С. 29-36.
7. Бальсевич В. К. Інтелектуальний вектор фізичної культури людини. Теорія і практика фізичної культури. 1991. № 7. С. 37-41.
8. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11 класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з

- фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2004. 23 с.
9. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посібник. К. : ІЗМН, 1998. 204 с.
  10. Бичук О. І. Біомеханічний контроль постави учнів у процесі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2001. 20 с.
  11. Білоконь О. А. Сучасні технології навчання в управлінській підготовці спеціалістів фізичного виховання та спорту. Освіта в галузі фізичної культури стан, проблеми, перспективи : матеріали Всеукр. наук. конф., присвяченої 50-річчю ЛДІФК, 9-11 жовтня 1996 р. Львів, 1996. Ч. 1. С. 130-133.
  12. Благій О. Л., Чернявський М. В. Інноваційні підходи до організації фізичного виховання школярів. Олімпійський спорт і спорт для всіх : ІХ Міжнар. наук. конгрес. К., 2005. С. 546.
  13. Болобан В. Н. Система обучения движениям в сложных условиях поддержания статодинамической устойчивости : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки и оздоровительной физической культуры». К., 1990. 45 с.
  14. Болубаш Я. Я. Окремі аспекти підготовки національних педагогічних кадрів. Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні : матеріали 2-ї Всеукра. наук.-практ. конф. Київ–Луцьк, 1996. С. 16-20.
  15. Бойко А. М. Суб'єкт-суб'єктні взаємини як цінності виховання. Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. [за ред. О. В. Сухомлинської, ред. П. Р. Ігнатенка, Р. П. Сеульського]. К., 1997. С. 12-16.
  16. Боришевський М. Й. Психологічні механізми розвитку особистості. Педагогіка і психологія. 1996. № 3. С. 26-33.

17. Боришевський М. Й. Соціально-психологічні проблеми гуманізації виховного процесу. Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність. К., 1993. С. 24-29.
18. Валантинас А. А. Взаимосвязь эмпатии и усвоения нравственных форм детьми младшего школьного возраста : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Вильнюс, 1988. 139 с.
19. Василюшина Т. В. Емпатійні здібності вчителів. Практична психологія та соціальна робота. 1999. № 4. С. 37-38.
20. Василюшина Т. В. Емпатія як фактор ефективності педагогічного спілкування : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. К., 2000. 185 с.
21. Галузинский В. М. Индивидуальный подход в воспитании учащихся. К. : Радянська школа, 1992. 133 с.
22. Гуманізація та гуманітаризація професійної освіти : наук.-метод. зб. [під ред. І. А. Зязюн]. К., 1996. 160 с.
23. Денисенко Н., Педік Л., Фукс Л. Особливості рівня здоров'я, фізичної підготованості, самопочуття та ведення здорового способу життя в учнів загальноосвітніх шкіл і гімназій. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. К., 2007. № 3. С. 44-46.
24. Денісова Л. В. Використання локальних і глобальних інформаційних мереж у фізкультурній освіті. Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні : матеріали 2-ї Всеукр. наук.-прак. конф. К.-Луцьк, 1996. С. 31-35.
25. Дрозд О. В. Фізичний стан студентської молоді України та його корекція засобами фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 1999. 21 с.
26. Дугчак М. В. Основні аспекти реформування системи фізичного виховання в Україні. Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. Рівне : Ліста, 1999. С. 158–162.

27. Єдинак Г. А., Рощук О. С., Мисів В. М. Методика фізичного виховання в ліцєях з посиленою військово-фізичною підготовкою : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Кам'янець-Подільський : ПП С. І. Пантюк, В. С. Мошинський, 2003. 196 с.
28. Зубаль М. В., Зубаль С. С. Соціальна психологія міжгрупових відносин. Збірник наукових праць КПНУ ім. Івана Огієнка. 2011. Вип. 14. С. 292-300.
29. Зубаль М. В. Формування репродуктивного здоров'я молоді як педагогічна проблема [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http://librar.org.ua/sections\\_load.php?s=culture\\_science\\_education&id=8293](http://librar.org.ua/sections_load.php?s=culture_science_education&id=8293).
30. Ильин Е. П. Искусство общения. М. : Педагогика, 1982. 110 с.
31. Капітанець С. В. Особливості ситуаційного підходу до вивчення стилю спілкування. Збірник наукових праць. Хмельницький : НАПВУ, 2000. № 11. С. 176-179.
32. Каплинский В. В. Формирование коммуникативных умений будущего учителя на основе проблемных педагогических ситуаций : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01. К., 1993. 201 с.
33. Киричук О. В. Проблеми психології педагогічної взаємодії. Психологія. 1991. Вип. 37. С. 4-12.
34. Коваль М. С. Формування індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів пожежної охорони : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Ін-т пед. і псих. професійної освіти АПН України. К., 1998. 20 с.
35. Конович Н. Культура речи и риторика. СПб., 2007. 187 с.
36. Кремень В.Г. Освіта в Україні: стан і перспективи розвитку. Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Зб. наук. пр.: У 2 ч.: [За ред. І.А. Зязюна та Н.Г. Ничкало]. К.: Вид-во АПН України, 2001. Ч. 1. С. 5-14.
37. Круцевич Т.Ю. Наукові основи фізичного виховання.К. : Т-во «Знання» України, 2001. 23 с.

38. Круцевич Т. Ю. Предмет і зміст теорії і методики фізичного виховання. К. : Т-во «Знання» України, 2001. 23 с.
39. Круцевич Т., Петровський В. Физическое воспитание как социальное явление. Наука в олимпийском спорте. 2001. № 3. С. 3-15.
40. Куц А. С. Фізкультурно-оздоровча робота з учнівською молоддю. К.- Вінниця : Континент, 1995. 208 с.
41. Куц А. С. Организационно-методические основы физкультурно-оздоровительной работа со школьниками, проживающими в условиях повышенной радиоактивности : автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки и оздоровительной физической культуры». К., 1997. 44 с.
42. Куц О. С., Леонова В. А. Фізичний стан як еквівалент фізичного здоров'я школярів, які проживають в умовах підвищеної радіоактивності. Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні : матеріали наук. конф. Луцьк : Настир'я, 1994. С. 419-420.
43. Куц О. С., Леонова В. А., Галайдюк М. А. Модель спеціаліста по спеціальності 7010201 і професійно-педагогічна діяльність. Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні : матеріали 2-ї Всеукр. наук.-практ. конф. К. Луцьк, 1996. С. 68-72.
44. Мазуріна В. О. Гуманізація взаємин учителів і старшокласників у позаурочної роботі загальноосвітньої школи : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01. К., 1999. 24 с.
45. Малина О. Г. Соціально-психологічний аналіз поняття «стиль життя». Педагогіка і психологія. 2000. № 1. С. 40-46.
46. Максименко С. Д. Основи генетичної психології : навч. посіб. К. : НПУ Перспектива, 1998. 220 с.
47. Манулевич В. П. Педагогические умения и способности в профессиональной структуре личности воспитателя. Формирование личности воспитателя общеобразовательной школы в педагогическом

- ВУЗе : сб. науч. трудов [ред. колл. В. И. Бондар, Г. И. Волынка, А. В. Киричук и др. ]. К. : КГПИ, 1984. 89 с.
48. Малицкая Л. Б. Формирование профессиональной эмпатии у будущих учителей : дисс. ... канд. педагог. наук : 13.00.01. Кривой Рог, 1995. 13 с.
49. Марченко О. К. Фізична реабілітація із травмами і захворюваннями нервової системи. К. : Олімпійська література, 2010. 196 с.
50. Мешко Г. М. Формування індивідуального стилю педагогічного спілкування у майбутніх вчителів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Тернопіль, 1997. 203 с.
51. Мешко Г. М. Формування індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх учителів : дис. ... канд. пед наук : 13.00.04. Тернопіль, 1997. 195 с.
52. Мироненко Т. П. Формування громадянської зрілості в майбутніх учителів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2001. 243 с.
53. Олексик О. М. Формування духовного потенціалу студентської молоді в процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. К., 1997. 333 с.
54. Остапенко О. І. Психолого-педагогічні умови розвитку в старших підлітків інтересу до фізичної культури. Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К., 2003. Т. VI, ч 6. С. 208-216.
55. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : монографія [за ред. С. О. Сисоєвої]. К. : ВПОЛ, 2001. 502 с.
56. Про фізичну культуру і спорт : закон України від 24 грудня 1993 р. № 3809-ХІІ. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
57. Психология личности : словарь-справочник [под ред. П. П. Горностай, Т. М. Титаренко]. К. : Рута, 2001. 320 с.
58. Психология развивающейся личности [под ред. А. В. Петровского]. М. : Педагогика, 1987. 238 с.
59. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб. : Питер, 2000. 720 с.

60. Синиця А. В. Особливості формування культури спілкування у фахівців з фізичного виховання і спорту. Вісник Прикарпатського університету. Серія : Фізична культура. Івано-Франківськ, 2008. Вип. 8. С. 52-55.
61. Синиця А. В. Культура професійного спілкування вчителя фізичної культури. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури : зб. наук. праць. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 8. С. 41-43 .
62. Синиця А. В. Професійна культура майбутніх вчителів фізичного виховання: науково-емпіричний ракурс. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2012. С. 133-135.
63. Соболев Н. М. Формування індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх перекладачів як важлива складова професійної підготовки. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. К. Запоріжжя, 2001. С. 176-179.
64. Соболев Н. М., Романишина Л. М. Індивідуальний стиль спілкування як засіб формування особистості. Методы совершенствования фундаментального образования в школах и вузах. Севастополь : Изд-во Сев. НТУ, 2002. С. 96-98.
65. Соболев Н. М. Визначення стратегії педагогічного впливу для формування індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх перекладачів. Збірник наукових праць Національної академії ПВУ. Хмельницький, 2002. № 23, ч. 2. С. 394-399.
66. Соболев Н. М. Професійне спілкування : методичні вказівки для студентів 4-го курсу спеціальності МІН. Хмельницький : ТУП, 2003. 29 с. (англ.).
67. Стадник В. А. Розвиток механізмів особистісної корекції емоційної напруженості при діяльності в екстремальних умовах (на прикладі спортивної діяльності) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.03 «Психологія праці». К., 1999. 19 с.



68. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Запоріжжя : ЗДУ, 2003. 442 с.
69. Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя : ЗДУ, 1999. 310 с.
70. Сущенко Л. П. Методика викладання основних понять фізкультурної освіти : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗДУ, 2001. 70 с.
71. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. К., 2009. 587 с.
72. Тимошенко О. В. Технологія оцінки якості в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи. К. : НПУ, 2008. Вип. 11. С. 299-305.
73. Титаренко Т. М. Психологія буденності: сучасний стан та перспективи. Творча спадщина Г. С. Костюка та сучасна психологія : матеріали III з'їзду товариства психологів України. К., 2000. С. 184-185.
74. Ткаченко М. В. Педагогические условия воспитания гуманности как профессионально значимого качества личности учителя : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 1996. 244 с.
75. Тоба М. В. Психологічні детермінанти діалогічного педагогічного спілкування : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. К, 1999. 215 с.
76. Фирсенков В. Правила этикета и культура поведения военнослужащего. Ориентир. 2001. № 8. С. 21-29.
77. Фотуйма О. Я. Саморегуляція ситуативної агресивності в навчально-тренувальній та змагальній діяльності спортсмена : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Івано-Франківськ, 2004. 265 с.
78. Харабет В. Методи проектування педагогічних систем професійної освіти. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2002. № 4. С. 37-46.

79. Шимко В.А. Деякі методологічні проблеми побудови групового психологічного тренінгу. Психологічні тренінгові технології у правоохоронній діяльності: науково-методичні та організаційно-практичні проблеми впровадження і використання, перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 26–27 травня 2006 р.). Донецьк : ДЮОІ ЛДУВС, 2006. С. 21-26.
80. Шиян Б.М., Вацеба О.М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті : навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 276 с.